

PROŠLOST

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 53
Godina XXVII
Maj, 2022.
[str. 35-46]

© Monos 2022

Formiranje i početak rada Ratnog predsjedništva Opštine Gračanica (18. 4. 1992)

Prof. dr. Omer Hamzić

Prekretnicu u organizaciji odbrane Gračanice označila je Odluka o formiranju Ratnog predsjedništva, 18. 4. 1992. godine, koje je po zakonu preuzelo funkciju Skupštine opštine u ratnim uslovima. Akcenat se daje na sam čin formiranja Predsjedništva i uslove u kojima je počelo sa radom. Govori se i o opstrukciji srpskih kadrova u Predsjedništvu, te o uspješno izvršenoj kadrovskoj rekonstrukciji ključnih organa uprave, a posebno Izvršnog odbora opštine

Ključne riječi: Gračanica, Ratno predsjedništvo, Izvršni odbor, teritorijalna odbrana, rat

Razvoj događaja širom Bosne i Hercegovine, pa i na području tuzlanske regije i Gračanice u periodu od polovine aprila do polovine maja 1992. godine ukazivao je na to da se ratna opasnost više nije mogla otklanjati politikom taktiziranja, odugovlačenjem i kupovinom vremena, različitim natezanjima predstavnika legalne vlasti i JNA. Otvoreni oružani sukobi eskalirali su nakon međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine i početka blokade Sarajeva, 6. aprila 1992. godine. Prije toga, februarско-martovske diverzije po Gračanici, blokade puteva i drugi ekscesi, pojačali su strah i uznemirenost građana, naročito poslije diverzije na Radio stanicu, 25. 3. 1992..

Za to vrijeme, u legalnim organima vlasti (Savjet za narodnu odbranu, Stanica javne bezbjednosti, Opštinski štab teritorijalne odbrane, Sekretarijat za narodnu odbranu, Izvršni odbor Opštine), još uvijek su se nalazili kadrovi SDS, koji su imali zadatak da ih ruše ili makar špijuniraju, pa je kroz te organe bilo vrlo teško provoditi mjere zaštite i organizovanja otpora koje ne bi naišle na podozrenje, opstrukciju i blokadu. Neka ključna mjesta u regularnim organima odbrane i bezbjednosti nisu bila popunjena (MUP, Štab odbrane itd.) Zbog takvog sta-

PROŠLOST

nja, uz pojačani strah od napada, raslo je nepovjerenje prema organima vlasti, a naročito prema policiji. Za to vrijeme Srbi na Ozrenu, u svojoj otcijepljenoj opštini, već su postrojavali dobrovoljačke sastave, dobro naoružane iz magacina JNA. Oružje se masovno dijelilo i Srbima u Gornjoj Lohinji, Lendićima i Gračanicima, koji su bili direktno uvezani sa Ozrenom.

Kako i sa čime stati pred takvu silu bilo je teško pronaći odgovor.

NEFORMALNI “RATNI ŠTAB” I NJEGOVA ULOGA

Organizovanje odbrane na širokoj patriotskoj osnovi, bez obzira na političke, ideološke i druge razlike, te objedinjavanje svih raspoloživih snaga, spremnih za odbranu BiH, ali isključivo putem legalnih organa vlasti bio je jedini mogući odgovor. Sa tih pozicija i sviješću, srećom, djelovao je tadašnji predsjednik opštine Gračanica ing. Hazim Vikalo sa svojim malobrojnima saradnicima. Kako napisao Osman Puškar, *“Djelovao je kao motor pokretač, zahtijevajući odgovoran rad, uspješno politički balansirajući i mudro ističući interes države Republike Bosne i Hercegovine i bošnjačkog naroda”*¹.

Tokom marta i početkom aprila najteže stanje bilo je u gračaničkoj policiji (MUP-u), koju je, po srpskim planovima i po već isprobanom scenariju, trebalo prvo rasturiti. U kadrovskoj krizi MUP-a, kad je ostao i bez načelnika i bez komandira milicije, Vikalo je morao bukvalno u svoje ruke preuzeti tu instituciju od koje su građani očekivali da ih zaštiti. Po vlastitom priznanju, tih dana je više vremena provodio u MUP-u nego u Opštini. Čak je jedno vrijeme i noćivao u Stanici milicije kako bi koliko-toliko održao disciplinu i spriječio njeno rasulo. U isto vrijeme činio je sve da se što prije konsoliduje

Opštinski štab teritorijalne odbrane i stavi pod svoju komandu sve naoružane jedinice, sastave i grupe na području Opštine Gračanica, uključujući i ranije formiranu jedinicu Patriotske lige. Pružao je podršku i aktivno učestvovao u radu Kriznog štaba Gračanica, čiji se rad u prvom periodu (mart – april) odvijao u “tajnosti, kada je došlo do formiranja komande”, a iza toga i Rejonskog štaba TO Gračanica.²

Nije mogao imati povjerenje u veći broj svojih saradnika u legalnim organima vlasti, pa je nastojao da oko sebe okupi ljude u koje se mogao pouzdati i koji su mu mogli biti od pomoći na komplikovanom (u prvo vrijeme i opasnom) poslu konsolidacije odbrane, koordinaciji i uvezivanju svih njenih segmenata na opštini. Uistinu, to nije bilo nimalo lahko u atmosferi koja je sve više ličila na bezvlašće i anarhiju, kad je već “tuknulo ratom”, pa su mnogi bježali od vlasti na puškomet, shvativši da to više nije nimalo unosan, već, naprotiv, krajnje nezahvalan i rizičan posao.

Do početka aprila 1992. godine, Vikalo je kao predsjednik opštine uspio okupiti oko sebe manju grupu pouzdanih saradnika, čije su jezgro činili: Sejo Rešidbegović, Faruk Širbegović i Osman Puškar. Svaki od njih je imao svoje neformalno zaduženje: Osman Puškar je “pokrivao” vojno-obavještajne poslove i kontakte sa JNA, Sejo Rešidbegović političko-stranačke poslove i interventni vod Patriotske lige, a Faruk Širbegović poslove oko prikupljanja sredstava za civilnu i vojnu logistiku, da bi kasnije preuzeo i civilnu zaštitu. Sastajali su se najčešće u večernjim satima i djelovali u gotovo polulegalnim uslovima. Ne treba zaboraviti da je JNA sa svojim špijunima još uvijek bila prisutna u ovom prostoru. Iako su u to vrijeme bili samo nezvanični konsultanti predsjednika opštine, u suštini spomenuti njegovi saradnici imali

1 Osman Puškar, Zasluzni i zaslužniji, “Biljeg vremena” broj 10 -11, januar 1994. godine, str. 4.

2 Izudin Duraković, Mirzet Hamzić, *Od OpŠTO do OG-2*, Informativna služba OG-2 Gračanica, 1994., 21-23

Na osnovu ukazane potrebe i proglašenja neposredne ratne opasnosti u Republici Bosni i Hercegovini, a na osnovu člana 151. Poslovnika Skupštine opštine Gračanica, dana 18.04.1992.godine, predsjednik Skupštine opštine Gračanica, d o n o s i

RJEŠENJE

o imenovanju ratnog Predsjedništva Skupštine opštine Gračanica

Član 1.

U ratno Predsjedništvo Skupštine opštine Gračanica, imenuju se:

1. Vikalo Hazim, predsjednik Predsjedništva,
2. Nurkić Ibrahim,
3. Marušić Branislav,
4. Ahmetašević Galib,
5. Huskanović Faruk,
6. Šelo Ahmet,
7. Vuković Slavodar,
8. Ibrahimović Muhamed,
9. Širbegović Faruk,
10. Hadžihasanović Meliha,
11. Gazibegović Alija.

Član 2.

Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

SKUPŠTINA OPŠTINE GRAČANICA
Broj: 06-012-1-19/92
Gračanica, 18.04.1992.godine



su ulogu članova ratnog predsjedništva koje će se nešto kasnije i zvanično konstituisati. Bio je to, ustvari, paralelni štab, kojem će se nešto kasnije pridružiti i ugledni gračanički privrednici Reuf Sokolović i Ahmet Šelo. Na njihovim sastancima dogovarala se strategija izgradnje odbrambenog sistema na opštini (teritorijalna odbrana, MUP, civilna zaštita, krizni štabovi, rukovođenje u privredi, civilna vlast itd), rješavana ključna kadrovska pitanja itd.³

Pošto su se mnogi poslovi morali obavljati u tajnosti (jer se još uvijek nije znalo koje su prave namjere JNA i njenih obavještajaca), građanima se tih dana činilo da vlast namjerno oklijeva preduzeti konkretne korake, da je nesposobna i prespora. Tome su pogodivale i razne glasine i dezinformacije koje su u čaršiji nailazile na plodno tlo, naročito poslije diverzije i "ušutkivanja" gračaničkog radija, 25. 3. 1992. Loše i zastrašujuće vijesti o počinjenim srpskim zločinima stizale su iz Sarajeva, Bijeljine, Zvornika... Zavladao je strah, zabrinutost, a ponegdje i panika koja je na ulicama Gračanice bila posebno primjetna u petak 17. aprila 1992. godine. Ta uznemirenost bila je povod održavanju hitnog sastanka jedne grupe građana sa predsjednikom opštine Hazimom Vikalom koji je inicirao Faruk Širbegović.⁴ Na tom sastanku (koji je održan u prostorijama PP "Arhitekt", vlasništvo Faruka Širbegovića) od opštinskog rukovodstva tražilo se da ubrza pripreme i poduzme konkretne mjere za odbranu i sigurnost Gračanice.⁵ Izgleda da se na tom sastanku iskristalisao prijedlog za formiranje Ratnog predsjedništva.

FORMIRANJE RATNOG PREDSEDNIŠTVA

Sutradan, 18. 4. 1992. godine, predsjednik opštine Hazim Vikalo, pozivajući se na propise o proglašenju neposredne ratne opasnosti u BiH i član 151. Poslovnika o radu Skupštine opštine Gračanica, donosi odluku o formiranju ratnog Predsjedništva Skupštine opštine Gračanica.⁶ Riješenje o imenovanju Ratnog predsjedništva potvrđeno je na posljednjoj mirnodopskoj sjednici Skupštine opštine Gračanica, održanoj 24. 4. 1992. godine. Tako su bar formalno stvoreni preduslovi za efikasnije djelovanje i koordinaciju svih odbrambenih priprema na opštini i dovođenje cjelokupnog sistema vlasti u funkciju odbrane. Teret odgovornosti, ali i mnoštvo poslova koje je do tada "vuklo" samo nekoliko ljudi, prenesen je na operativniji organ sa pravnim legitimitetom i svim ingerencijama Skupštine opštine.

Predsjedništvo je brojalo 12 članova. Njegov personalni sastav bio je odraz političke i nacionalne konfiguracije na opštini kao i trenutnog kadrovske stanja u opštinskim institucijama odbrane i bezbjednosti. Trojica su bila srpske, a ostatak muslimanske (bošnjačke) nacionalnosti. U procentu izraženo, Predsjedništvo je imalo 25% članova srpske i 75% muslimanske (Bošnjaci) nacionalnosti, što je bilo u skladu sa nacionalnom strukturom stanovništva opštine po popisu iz 1991. godine.

Od ukupno 12 članova, po funkciji u upravno-bezbjednosnim i odbrambenim organima bilo ih je 7, a po političkoj pripadnosti (čelnici stranaka koje su participirale u Skupštini opštine) 4 člana i ispred nevladinih organizacija (Udruženje penzionera) 1 član.

3 Omer Hamzić, "Ko vlada Gračanicom?" (Intervju sa Farukom Širbegovićem), *Biljeg vremena*, br. 12, april 1994, 4

4 Sastanku su prisustvovali: Hazim Vikalo, predsjednik Opštine, Osman Puškar, komandant Opštinskog štaba teritorijalne odbrane, zatim Faruk Huskanović, koji je trebalo da preuzme funkciju načelnika MUP-a, te Faruk Širbegović, Reuf Sokolović, Reuf Širbegović, Abdurahman Mustajbašić Leši i Ibrahim Jukan Baraba.

5 Izjava Faruka Širbegovića, data autoru 15. 3. 2022

6 Rješenje broj: 06-012-1-19/92 od 18.4.1992. godine.

U prvoj grupi bili su: Hazim Vikalo, predsjednik opštine, Branislav Marušić, predsjednik Izvršnog odbora opštine, Ibrahim Nurikić, v.d. komandanta Opštinskog štaba teritorijalne odbrane, Galib Ahmetašević, sekretar Opštinskog sekretarijata za narodnu odbranu, Faruk Huskanović, načelnik Službe javne bezbjednosti, Faruk Širbegović, komandant Opštinskog štaba Civilne zaštite i Meliha Hadžihasanović, sekretar Opštine. U drugoj grupi bili su čelnici stranaka, koje su imale svoje odbornike u Skupštini opštine: Muhamed Ibrahimović, predsjednik SDA, Slavodar Vuković, predsjednik SDP, Đorđo Ilić, predsjednik SDS i Ahmet Šelo, predsjednik Muslimanske bošnjačke organizacije. Kao dvanaesti član Predsjedništva, ispred nevladinih organizacija (Udruženje penzionera) bio je Alija Gazibegović. Radilo se, dakle, o jednom šematski izvedenom "miksi" koji se objektivno neće moći duže održati iako su bila vidljiva nastojanja u opštini da se što više Srba aktivno uključi u sve strukture odbrane, razne komisije itd. Kao predsjednik opštine Hazim Vikalo je zajedno sa svojim saradnicima i članovima Predsjedništva iz reda muslimanskog (bošnjačkog) naroda, uložio doista, mnogo strpljenja i političkog takta da se sa predstavnicima srpskog naroda i JNA uspostavi atmosfera tolerancije u kojoj bi se putem pregovora i dogovora osigurao mir i popuštanje napetosti. Međutim, brzo se pokazalo da je to bio, krajnje uzaludan posao.

SRBI U RATNOM PREDSEDNIŠTVU

Samo dan prije imenovanja Predsjedništva, 17. 4. 1992. godine, s lijeve strane Spreče nelegalno formirana opština Petrovo, po naređenjima iz Centrale, proglasila je opštu mobilizaciju na svom području.⁷ Prije toga, iz dana u dan, jedna za drugom redale su se

provokacije i uznemirujući ekscesi i diverzije, otimanje vozila i ljudi, učestala pucnjava iz vojnih konvoja po Pribavi, Orahovici i Miričini, stanovništvo je bilo zaplašeno. Nedostajala je samo varnica pa da sve bukne.

Na sjednice Savjeta za narodnu odbranu u prethodnom periodu kao i na prvih nekoliko sjednica Ratnog predsjedništva i dalje su dolazili odabrani kadrovi SDS-a iako su već bili obavili svoj dio posla na sabotiranju i destruktiji legalnih organa i institucija vlasti na opštini... I oni su pozivali na mir, ali onaj koji je na svojim gusjenicama donosila JNA. Uzalud su bili zahtjevi iz opštine Gračanica da se ukloni artiljerijsko oružje s lijeve strane Spreče, čije su cijevi već bile uperene na Gračanicu. Nisu se uvažavali ni zahtjevi da se vojni konvoji cestom Tuzla-Doboj najavljuju i da im se osigurava pratnja MUP-a itd.. Srpske zastave i uvredljive parole na sprečanskim mostovima bile su više od provokacije...

Nezakonito osnovana opština Petrovo, sa svojim kriznim štabom kao izvršiocom, 15. odnosno 17. aprila okupirala je sve pogone i imovinu gračaničkih preduzeća s lijeve strane Spreče, uz nasilno i grubo istjerivanje rukovodilaca i radnika muslimanske nacionalnosti. I nakon tog otvorenog neprijateljskog akta, funkcioneri SDS pozivani su i prisustvovali su sjednicama Ratnog predsjedništva. Tu se i dalje radilo o svjesnom naporu dijela muslimanskog rukovodstva da se dobije na vremenu ili eventualno potpuno izbjegne sukob.

Učestvujući u radu Ratnog predsjedništva Opštine Gračanica, govoreći o miru i suživotu, predstavnici SDS, pa i visoki oficiri JNA uglavnom su obavljali špijunske poslove za svoje nalogodavce s onu stranu Spreče. Istina, njih nekolicina, predsjednik SDS Đorđo Ilić, zatim Sreten Pejić, tadašnji

⁷ To je urađeno prema odlukama Ministarstva Republike srpske Bosne i Hercegovine od 16. 4. 1992. godine: Odluka o formiranju teritorijalne odbrane Srpske republike BiH kao oružane snage Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kojom će rukovoditi i komandovati opštinski, oblasni, regionalni i Republički štab TO; Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti i Naređenje opšte javne mobilizacije Teritorijalne odbrane na cjelokupnoj teritoriji Srpske Republike Bosne i Hercegovine

potpredsjednik opštine Gračanica kao i još neki pojedinci iz srpskog naroda, jedno vrijeme su se javno distancirali i ograđivali od ekstremne politike i ponašanja nekih svojih sunarodnika.

Kako se situacija sve više komplikovala, oni su se sve rjeđe pojavljivali na sastancima u Gračanici iako su na njih i dalje uredno pozivani. Karakteristično je u tom smislu istupanje Sretena Pejića na posljednjoj mirnodopskoj sjednici Skupštine opštine Gračanica, održanoj 27. 4. 1992. godine, koji je potaknut obavještenjem odbornika SDP Reufa Sokolovića da su srpski ekstremisti okupirali farmu "Koka produkta" u Karanovcu, između ostalog rekao i ovo: *"Na prostorima na kojima živi srpski narod desila se nesreća. Mislim da je srpski narod vrlo čestit, radan. Smatram da građani ove opštine ne treba da ga poistovjećuju sa onim koji čine zlo i vama i nama. Neki ljudi su izvršili puč i udar, ali tamo su većinom čestiti ljudi. Oni koji narod guraju u propast snosit će odgovornost. Srbi koji su tamo izloženi poniženju uzeće učešća i to će se otkloniti. Grupa koja je izvršila okupaciju Stanice milicije (u Bosanskom Petrovom Selu, krajem septembra 1991. godine, op.a) opet se pojavljuje. Omogućavaju se pljačke. Služe se svim i svačim da dođu do vlasti. Vidite šta se desilo sa izbjeglicama (iz Slavonije, koji su tokom zime bili smješteni na odmaralištu "Ozren" i koji su živjeli kao taoci, izmanipulisani od strane srpskih ekstremista, op.a.). Sad se trebaju ekspeditovati u Mirkovce. Što se tiče otimačine mrtvačkih kola (Doma zdravlja Gračanica, op.a.) ljudi koji su to uradili snosit će odgovornost. Molim vas da se uključite, da se saberemo. I u slučaju rata mora se jesti i spavati. Ističem da je srpski narod pošten. Sačuvajmo nas od onih koji su protiv vas."*⁸

U čije je ime Pejić izgovorio ovaj svoj apel i da li ga je i koliko neko u to vrijeme shvatao ozbiljno na Ozrenu više nije bilo od nekog značaja. Jer, sudeći po onome što je nepo-

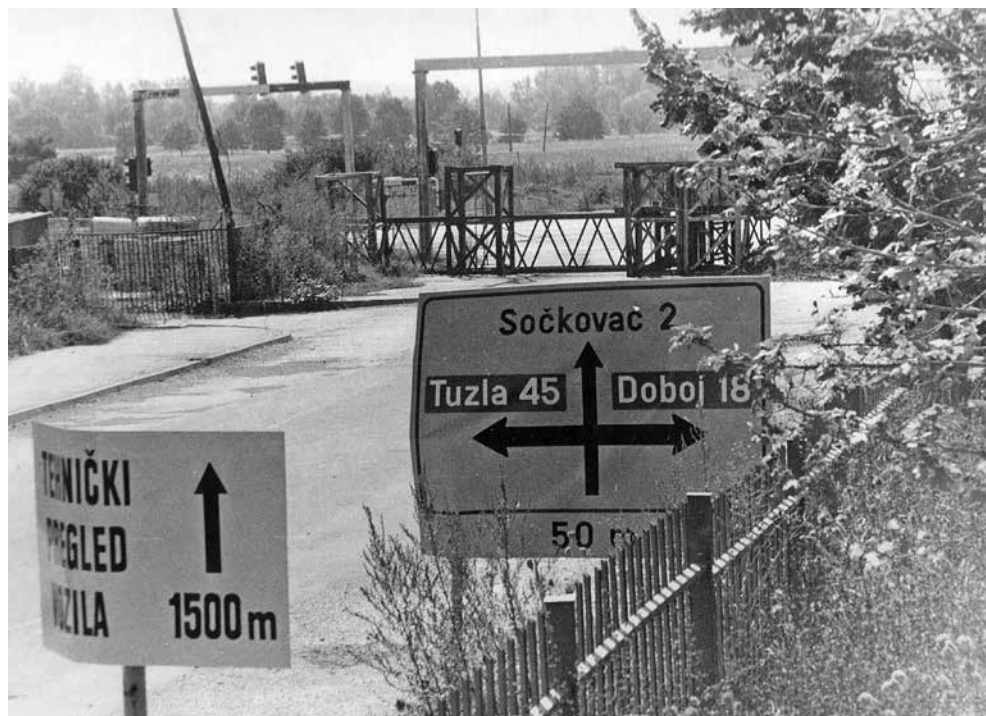
sredno iza toga uslijedilo, raspoloženje na Ozrenu bilo je suprotno od onog o kojem je govorio Pejić. On se možda samo pretvarao ili je bio suviše naivan.

PRVA RADNA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA (20. 4. 1992.)

Na prvih 10 sjednica Ratnog predsjedništva donesene su najvažnije odluke za odbranu Gračanice. To se može zaključiti na osnovu uvida u originalne zapisnike sa tih sjednica. Prva radna sjednica održana je 20. 4. 1992. godine i to u proširenom sastavu. Osim članova Predsjedništva, sjednici je prisustvovala i grupa uglednih građana iz takozvanog Građanskog foruma, koji su izabrani na jednom od sastanaka predstavnika udruženja i uglednih građana s područja opštine: Aleksandar Popović, bivši poslanik u Skupštini SFRJ, Ibrahim Šerbecić iz Muslimanske humanitarne organizacije "Merhamet", Ejub Hodžić, poslanik u Skupštini BiH i Mitar Kuzmanović iz Udruženja penzionera Gračanica. Sjednici su po funkciji prisustvovali još i Sreten Pejić, potpredsjednik opštine Gračanica i Osman Puškar, raniji komandant Opštinskog štaba Teritorijalne odbrane, u tom trenutku savjetnik za odbranu predsjednika Ratnog predsjedništva.

Glavno pitanje o kojem se raspravljalo bila je "Saradnja sa komandama JNA sa našeg područja", a govorilo se i o poduzimanju aktivnosti vladajućih stranaka na smanjenju tenzija i jačanju međunacionalnog povjerenja. U tom cilju planirano je da se organizuju sastanci predstavnika susjednih mjesnih zajednica različitog nacionalnog sastava radi stvaranja, kako je rečeno, "mirotvorne klime". Od pozvanih predstavnika koji nisu bili članovi Predsjedništva, očekivalo se da kao ugledni ljudi predlože odgovarajuća rješenja "i lično doprinesu održavanju što bezbjednije situacije na području opštine." Obrazlažući zašto se na sjednice Ratnog predsjedništva pozi-

8 Zapisnik sa Sjednice Skupštine opštine Gračanica, 27. 4. 1992., kopija kod autora.



vaju i ugledni građani srpske nacionalnosti, Hazim Vikalo je rekao: "Pošto je na Ozrenu već bilo formirano mišljenje da su Srbi u Varoši, Lohinji i Lendićima ugroženi, direktnim uključivanjem njihovih predstavnika u sastav Građanskog foruma i u rad Predsjedništva, željeli smo im omogućiti da se sami uvjere da to nije tako i da o tome prenesu istinu komandama JNA u Doboju i Tuzli. Trebamo prenositi istinite informacije o položaju Srba u Gračanici. Oni nisu ničim ugroženi i zato im nije potrebna nikakva i ničija posebna zaštita. Nakon ove sjednice uslijedilo je više posjeta i razgovora sa komandama JNA u Doboju i Tuzli. U tim razgovorima učestvovali su i predstavnici Srba iz Gračanici. Inače, dominiralo je pitanje bezbjednosti prolaska armijskih konvoja putem Doboj-Tuzla."

U vezi sa predloženim dnevnim redom na ovoj sjednici, Osman Puškar je referi-

sao da se situacija na opštini razvija pod uticajem okruženja, posebno u opštinama Lukavac i Srebrenik, gdje se prevashodno radilo na očuvanju mira. U Lukavcu je formirana i jedna jedinica mješovitog nacionalnog sastava pod ingerencijom Stanice javne bezbjednosti. U Srebreniku su političke razmirice potisnute u drugi plan i stanje je bilo uglavnom dobro. Nešto iz tih iskustava moglo bi se prenijeti i u Gračanicu. Prema izvještaju Puškara, saradnja sa JNA odvijala se po planu. Kontakte sa generalom Fetahagićem ostvarivao je Galib Ahmetašević, sa generalom Milutinom Kukancem kontaktirao je Aco Popović, a sa komandantom 17. korpusa JNA u Tuzli Osman Puškar i Hazim Vikalo. Na osnovu razgovora sa najodgovornijim predstavnicima JNA, Puškar je iznio sljedeći rezime: "Mi se sa vojskom ne mislimo konfrontirati. Ključ rješenja zategnutih među-

9 Omer i Mirzet Hamzić, Mali vremeplov velikih odluka, Odbrana Gračanice 25.5.1992. "Monos", Gračanica, 1996. str 93

nacionalnih odnosa drže vodeće nacionalne stranke. Ti odnosi se ne smiju narušiti jer bi njihovo dalje pogoršavanje bilo katastrofalno."

Na kraju je dao dva prijedloga: prvi, da se održi sastanak sa predstavnicima opštine u formiranju Petrovo i drugi, da se hitno uspostavi koordinacija bezbjednosnih funkcija u okviru zakonskih institucija na opštini, "jer se mnogo štošta obavljalo na principu dobrovoljnosti." To se naročito odnosilo na obezbjeđenje stražarskih mjesta po mahalama i kvartovima...

Dordo Ilić, tadašnji predsjednik Opštinskog odbora SDS-a založio se za održavanje dobrih odnosa sa vojskom i uspostavljanje kontakata i razgovora sa predstavnicima Opštine Petrovo. Procijenio je da će biti još incidenata, *"ali ih valja efikasno suzbijati."* Zato je pohvalio dobre odnose između sela Boljanić i Karanovac s jedne i Stjepan Polja i Brijesnice s druge strane, uz napomenu da i te odnose počinju kvariti razne dezinformacije i ekscesi.¹⁰ Pojavu grubog istjerivanja i smjenjivanja rukovodilaca muslimanske nacionalnosti na području opštine s lijeve strane Spreče Ilić nije spominjao.

Galib Ahmetašević se složio s mišljenjem da će nacionalne stranke biti odgovorne ukoliko dođe do ekscesnih situacija i podržao one koji su se zalagali za uspostavljanje kontakata sa opštinom Petrovo, kao i za pružanje određenih garancija da napada neće biti ni s jedne ni s druge strane.

Vršilac dužnosti komandanta Opštinskog štaba Teritorijalne odbrane Ibrahim Nurkić obavijestio je Predsjedništvo da je Štab u mobilnom stanju i da je uspostavljeno jedinstvo rukovođenja i komandovanja svim sastavima teritorijalne odbrane, a civilne zaštite putem Službe javne bezbjednosti. Predložio je "političarima" da budu neprestano u kontaktu i

da međusobno razgovaraju kako bi se tenzije što više smanjile. *"Potrebno je izbjegavati situacije, rekao je Nurkić, koje iritiraju drugi narod. Primjer za to je isticanje srpske zastave prema Karanovcu, što je nepovoljno odjeknulo u bošnjačkom narodu."*

Brano Marušić, predsjednik Izvršnog odbora, založio se za smirivanje situacije jer će se svi prisutni problemi ionako rješavati sa nivoa Republike. Podržao je prijedloge da se kontaktira sa opštinom Petrovo i zamolio predsjednika Vikala da u svim tim aktivnostima ne izbjegava instituciju Izvršnog odbora i njega samog kao predsjednika, napomenuvši da ga smatra razumnim čovjekom s kojim se o svemu može razgovarati i sarađivati.

U diskusiji su još učestvovali Faruk Širbegović, koji se založio za ubrzano sprovođenje Uredbe o proglašenju neposredne ratne opasnosti i Slavodar Vuković, koji je podržao održavanje sastanaka po mjesnim zajednicama, a strankama SDS i SDA poručio da stalno kontaktiraju, te da se dogovaraju o svim spornim pitanjima.

Za koordinaciju odbrambenih priprema na nivou Službe javne bezbjednosti, Opštinskog štaba Teritorijalne odbrane i Sekretarijata za narodnu odbranu, na toj sjednici imenovan je Osman Puškar.

Radi boljeg razumijevanja i jačanja međunacionalnog povjerenja, zaključeno je da se popišu sva sporna pitanja na koja bi se do daljnjeg stavio moratorij. Zaključeno je takođe da se ubrza osposobljavanje radio-stanice kako bi se razbila informativna blokada na lokalnom nivou. Konačno, zaključeno je da se još jednom pokuša kontakt sa opštinom u osnivanju Petrovo i da se obezbijede kompetentni sagovornici iz Bosanskog Petrovog Sela za sljedeći sastanak.¹¹

10 Opširnije o mirotnim kontaktima i razgovorima između predstavnika mjesnih zajednica Boljanić i Karanovac i Skipovac s jedne i Stjepan Polje, Malešić i Lukavica s druge strane vidi u: Senahid Kahrimanović, *Moja zona zona odgovornosti*, BZK "Preporod" Gračanica, 2008, 61 – 66 i 73–75

11 Tok sastanka: prema Knjizi zapisnika sa sjednica Ratnog predsjedništva, Općina Gračanica, Fond 1992 – 1995.

Međutim, Petrovljanima više nije bilo ni do kakvih kontakata sa legalnim strukturom Opštine Gračanica, jer su imali preča posla. Kod njih je opšta mobilizacija već bila u punom jeku, čekale su se sljedeće naredbe. Dok je opštinska vlast u Gračanici razbijala glavu kako da osposobi Radio-Gračanicu, koju su uništili SDS teroristi, na Ozrenu je bilo sve već spremno da se oglasi SDS megafon pod "firmom" Radio-Ozren, koji će se kasnije predstaviti i kao "apaurin za džihadlije".

Taj prvi sastanak Ratnog predsjedništva ličio je na još jedan u nizu mirotnih skupova, održanih u tom periodu, koji nije imao nikakvih efekata. Događaji su išli svojom neumoljivom logikom ka opštoj katastrofi i pokolju. Niko to više nije mogao zaustaviti.

CILJ JE BIO: ODBRANITI SE I PREHRANITI SE

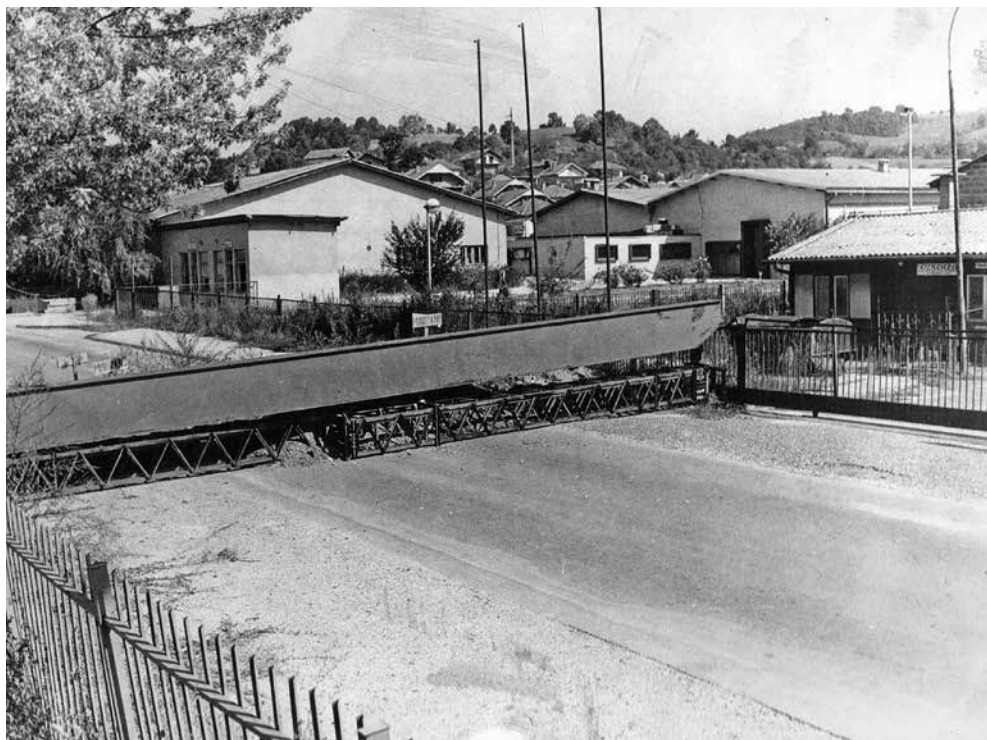
Uvidom u sadržaj rada Ratnog predsjedništva od njegovog konstituisanja, polovinom aprila do polovine maja 1992. godine, kada privremeno izlazi na ratnu lokaciju, mogu se uočiti dvije faze njegovog djelovanja. Na svojih prvih pet ili šest sjednica, kojima su prisustvovali i srpski kadrovi, Predsjedništvo je u dobroj mjeri imalo ulogu Savjeta za narodnu odbranu i u njegovom radu su dominirala politička pitanja (posebno oko opštine u formiranju Petrovo) kao i pitanja odnosa sa komandama JNA u Tuzli i Doboju. Od početka maja, politička pitanja Predsjedništvo sve više stavlja u drugi plan, a sve više se bavi pripremom odbrane i bezbjednosti (kadrovska, bezbjednosna, materijalna itd.). To se može primijetiti i po "resornim" istupanjima pojedinih diskutanata na tim sjednicama: prvo, stanje odbrane, odnosno TO, zatim Stanica javne bezbjednosti, civilna zaštita itd. U kasnijim fazama, kada se, nakon odlaska Srba, kadrovski popunilo, potom rekonstruisalo i Izvršni odbor, koji preuzima svu "operativu", Predsjedništvo je počelo nastupati kao glavni civilni, naredbodavni i rukovodeći organ

snagama odbrane i bezbjednosti na području opštine.

U početnom periodu moralo je da razrješava krupne političko-bezbjednosne probleme i da radi pod stalnim pritiscima i prijetnjama, posebno iz komandi JNA iz Tuzle i Doboja. Očuvanje mira i kupovina vremena bilo je glavno obilježje političke taktike Predsjedništva u periodu do izbijanja neprijateljstva, 18. i 19. maja. Sa izvjesne vremenske distance, može se govoriti da je tu svoju prvu "političku" fazu Predsjedništvo dosta dobro "protutnjalo", ulazeći u "zrelije" ratno doba koje će početi nakon donošenja odluke o opštoj mobilizaciji na opštini, 8. 5. 1992. Isto tako, dobro se snalazilo i u ulozi vrhovnog komandanta svih snaga otpora na području opštine Gračanica, pa i preostalog slobodnog dijela opštine Doboj (nekoliko sela zapadno od Gračanice). Zajedno sa Izvršnim odborom, u narednom periodu rješavat će brojna organizaciono-operativna pitanja odbrane i logističke podrške oružanim snagama, jedno kraće vrijeme na izmještenoj ratnoj lokaciji u rejonu Piskavice, a kasnije u sjedištu opštine.

Nakon donošenja odluke o opštoj mobilizaciji, stvoreni su formalno-pravni uslovi da se svi raspoloživi resursi, materijalni i ljudski stave u funkciju odbrane. Moralo se hitno stavljati u funkciju odbrane sve sa čime se raspolagalo na opštini: od stvaranja materijalno tehničkih pretpostavki za odbranu, pa do "uvojničavanja" svega što je bilo za vojsku, odnosno što je moglo pomoći odbrani. Iako bez dovoljno stručnih kadrova, bez ikakvog iskustva i u opštoj oskudici u naoružanju i vojnoj opremi, Predsjedništvo je moralo cjelokupan život brzo preorijentisati na ratni kolosijek – od privrede, javnih službi, pa do organa vlasti, MUP-a i teritorijalne odbrane. To se moglo postići samo postavljanjem pravih ljudi na prava mjesta i kadrovskom politikom očišćenom od svake politike.

Vodeći ljudi u opštini bili su odlučni da angažuju nove kadrove isključivo po ličnoj hrabrosti i sposobnosti, a ne po političkoj i



stranačkoj pripadnosti. Rukovodeći se takvim principima, za svoje najbliže saradnike, Vikalo je doveo kompetentne,iskusne i stručne ljude: na čelo Teritorijalne odbrane Osmana Puškara i Ibrahima Nurikića (12.5.), za predsjednika Izvršnog odbora Reufa Sokolovića (13.5) za načelnika Stanice javne bezbjednosti Faruka Huskanovića (12.5), Civilne zaštite Faruka Širbegovića (7.5.) Radilo se uistinu o dobrim, ali i pragmatičnim rješenjima. Imenovanjem Reufa Sokolovića kao istaknutog esdepeovca na tako visoku funkciju pridobio je skoro sve kadrove, članove ili simpatizere SDP koji su još uvijek dominirali u najvažnijim društvenim preduzećima. Uzimajući Faruka Širbegovića u Predsjedništvo, Izvršni odbor i na čelo Civilne zaštite dobio je podršku u takozvanim mlađim menadžerskim krugovima. Imenovanjem Faruka Huskanovića za načelnika SJB “umirio je policiju” u kojoj je Huskanović imao podršku nakon “sindikalne pobune”. Puškar i Nurikić su već bili dokazni profesionalci iz prethod-

nog perioda, ali su važili i kao već dobro uigran tandem, što je bilo jako značajno na tim poslovima.

Pravi potez Vikalo je napravio, odlučivši se da odmah poslije odlaska Brane Marušića i još nekoliko kadrova srpske nacionalnosti izvrši rekonstrukciju i kadrovsku obnovu Izvršnog odbora. Prijedlog Faruka Širbegovića da se na funkciju predsjednika Izvršnog odbora imenuje Reuf Sololović za njega je bio delikatan iz političkih razloga. Ne osvrćući se puno na to “prelomio” je 1. 5. 1992. godine i pozvao Sokolovića da hitno predloži novi sastav Izvršnog odbora. Odlukom Predsjedništva, 13. 5. 1992. godine, ovjerena je rekonstrukcija i dopuna Izvršnog odbora na čelu sa Reufom Sokolovićem. Novi, ratni Izvršni odbor startovao je u sljedećem sastavu: Reuf Sokolović, predsjednik; Faruk Širbegović, dopredsjednik (komandant Civilne zaštite; Sekretarijat za privredu povjerio je Irfanu

Sokoloviću, umjesto kojeg će ubrzo doći Zuhdija Mujić; Senahid Šaković vodio je finansije, Muhidin Jahić malu privredu, Mujo Hasić (iz ranijeg sastava) ostao je na čelu porreske uprave, a Velid Harčin jedno izvjesno vrijeme bio je na čelu Sekretarijata za opštu upravu.

Kako su gotovo sve institucije sistema bile sasvim paralisane ili potpuno prestale sa radom, prvi zadatak Izvršnog odbora bio je da ih pokrene i stavi u funkciju odbrane, odnosno da ih preorijentiše na ratni režim rada. Trebalo je brzo imenovati ratne rukovodioce i postaviti im zadatke koji će biti u funkciji odbrane, te pronalaziti nove izvore finansiranja odbrane i rata. Izvršni odbor morao je odmah preuzeti na sebe komplikovane i odgovorne poslove logističke podrške, ishrane i opremanja svih odbrambenih snaga na opštini. Stoga je jedan od prvih njegovih poteza i bio uvođenje doprinosa i zajma za odbranu za sve privredne subjekte i za sve građane opštine Gračanica.

Konsolidacijom Izvršnog odbora, učvršćeno je samopouzdanje, razbijena atmosfera straha i iščekivanja, izgubljenosti, nesnalaženja i psihičkog šoka koje je preživljavalo stanovništvo opštine. Zahvaljujući aktivnosti Izvršnog odbora, normalizovani su osnovni životni tokovi na opštini, naravno, prilagođeni potrebama odbrane i rata.

Lični pečat radu Izvršnog odbora davao je njegov predsjednik Reuf Sokolović, jedan od rijetkih koji je imao hrabrosti i sposobnosti da se prihvati tako osjetljivog posla u krajnje teškom i neizvjesnom vremenu za Gračanicu. Kao organizator i stručnjak, unosio je spokojstvo i stabilnost među svoje saradnike i kolege – privredne rukovodioce. Energičnost, istrajnost i samoinicijativa – to je bila odlika njegovog rada.

S obzirom da su gotovo sve funkcije lokalne vlasti bile paralisane, prvi zadatak Izvršnog odbora bio je da ih pokrene i preorijentiše na ratni režim rada. U prvom redu

morala se nastaviti proizvodnja, makar smanjenim, pa i minimalnim kapacitetima. Trebalo je brzo imenovati ratne rukovodioce i postaviti im zadatke koji će biti u funkciji odbrane, te pronalaziti nove izvore finansiranja odbrane i rata. Izvršni odbor morao je odmah preuzeti na sebe komplikovane i odgovorne poslove logističke podrške, ishrane i opremanja svih odbrambenih snaga na opštini, ali i stanovništva domicilnog i izbjeglog. Za to su se morale obezbijediti pare. Stoga je jedan od prvih njegovih poteza i bio uvođenje doprinosa i zajma za odbranu za sve privredne subjekte i za sve građane opštine Gračanica. Odluka je donesena 21. maja 1992. godine.

Inače, sve su odluke Ratnog predsjedništva i Izvršnog odbora verifikovane na prvom ratnom zasjedanju Skupštine opštine, koje je održano 6. 8. 1993. godine. Tokom implementacije Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, u drugoj polovini 1994. godine, Skupština opštine transformisala se u Opštinsko vijeće, koje je funkciju prvog načelnika opštine povjerilo dotadašnjem predsjedniku Ratnog predsjedništva Hazimu Vikalu. Promjenom forme, međutim, nije se promijenila sadržina aktivnosti opštinskog civilnog rukovodstva, koje je i dalje ostalo u funkciji glavnog logističara Armije R BiH i organizatora civilnog života iza prve linije, te održavanja funkcija pravne države uslovima rata.

ZAKLJUČAK

U organizaciji opštenarodnog otpora i odbrane Gračanice, u početnom, predratnom, pa i ratnom periodu (1992. – 1995.), ključnu ulogu odigralo je Predsjedništvo opštine i njegovi legalni organi (Izvršni odbor, MUP, Opštinski štab TO, Sekretarijat za narodnu odbranu, Opštinski štab civilne zaštite), koji su organizovali odbrambene snage i u potpunosti bili u njihovoj funkciji. Konsolidacijom Izvršnog odbora, učvršćeno je samopouzdanje i postignuta zadovoljavajuća operativnost organa uprave, razbijena atmosfera iščekivanja i straha. Relativno brzo

normalizovani su osnovni životni tokovi na opštini, naravno, prilagođeni potrebama odbrane i rata. Relativno brzo normalizovani su osnovni životni tokovi na opštini, naravno, prilagođeni potrebama odbrane i rata.

Sačuvana je teritorija, ali i kontinuitet legalne vlasti, obezbijedena sigurnost građana, red i funkcionisanje javnih službi: prosvjete, zdravstva, zbrinjavanje izbjeglica itd. Cilj je bio odbraniti se i prehraniti u prostoru općine Gračanica i uz to učiniti život građanima i u uslovima agresije i svakodnevnog granatiranja koliko-toliko podnošljivim.

Postavljeni cilj je u potpunosti ostvaren, dakako – uz velike žrtve i odricanja.

SUMMARY
THE FORMATION AND
INITIAL ACTIVITY OF THE
WARTIME PRESIDENCY OF THE
MUNICIPALITY OF GRAČANICA
(18.4.1992.)

The key role in the organization of the general resistance and defense of Gračanica, in the initial, pre-

war, and even war period (1992-1995) was played by the municipal presidency and its legal bodies (the executive board, Police forces, Municipal staff of the Territorial defense, The National defense secretariat), which organized the defensive forces and which were totally committed to this cause. With the consolidation of the Executive board, self-confidence was strengthened and a satisfactory level of operability of the administrative organs was achieved – the atmosphere of anticipation and fear had been broken. The basic routine of life in the municipality was soon normalized, but they were, of course, adjusted to the needs of defense and war. The territory was preserved, but also the continuity of the legal authorities, the security of the citizens, as well as the order and proper function of public services: education, health, refugee services and so on. The goal was to defend the area of the municipality of Gračanica, to feed the citizens and to make their everyday life during wartime activities and daily shelling as normal as possible. The set goal was achieved – understandably, by paying a heavy cost and great sacrifices.
